

Коледж ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету»

Циклова комісія з правознавства

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»
підготовки молодшого спеціаліста
спеціальність **5.03040101«Правознавство»**

(ШИФР ЗА ПП-2)

Кіровоград – 2015 рік

Програма навчальної дисципліни «Конституційне право України» для студентів за спеціальністю 5.03040101 «Правознавство», 2015 р.

Розробник: викладач циклової комісії з правознавства Цигульський С.М.

Програма навчальної дисципліни розглянута на засіданні циклової комісії з правознавства

Протокол від 1 вересня 2015 року № 1

Голова циклової комісії

з правознавства коледжу ПВНЗ «КІДМУ КПУ» _____ (І. П. Зеленко)

_____ 20__ року

Схвалено Науково-методичною комісією ПВНЗ «Кіровоградський інститут державного та муніципального управління Класичного приватного університету»

Протокол від 08.09.2015 року № 1

_____ 20__ року Голова _____ Г. Ю. Шаркова

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Конституційне право України» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за спеціальністю «Право».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є політичні та інші найважливіші суспільні відносини в Україні. У першу чергу, це – суспільні відносини, пов'язані з основами конституційного ладу України; конституційно-правовим статусом людини і громадянина; формами безпосередньої демократії; організацією та діяльністю органів законодавчої, виконавчої та судової влади і Президента України, контрольно-наглядових та інших органів державної влади; адміністративно-територіальним устроєм України; місцевим самоврядуванням; правовим захистом України; національною безпекою та обороною України.

Міждисциплінарні зв'язки: історія держави та права України, адміністративне право України, конституційне право зарубіжних країн. Програма навчального курсу “Конституційне право України” складена з урахуванням сучасних тенденцій розвитку науки конституційного права України. Програма складена з урахуванням тісного зв'язку конституційного права України з теорією держави і права, державним будівництвом та місцевим самоврядуванням в Україні й іншими юридичними дисциплінами. В той же час програма розмежовує матеріал, що вивчається конституційним правом України від матеріалу споріднених галузевих юридичних дисциплін.

Програма навчальної дисципліни складається з наступних змістових модулів:

Змістовий модуль 1. Загальна характеристика галузі конституційного права України.

Змістовий модуль 2. Конституційно-правовий статус органів державної влади в Україні.

Змістовий модуль 3. Територіальний устрій України, здійснення місцевого самоврядування в Україні.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Основною метою вивчення конституційного права України є підготовка юриста із широким колом знань основ теорії і практики конституційно-правового регулювання суспільних відносин. Дисципліна передбачає послідовний та систематичний розгляд основних проблем у діяльності окремих органів державної влади, місцевого самоврядування. Досягнення мети здійснюється в процесі викладання навчальної дисципліни через вирішення наступних завдань.

Завдання:

- **ознайомлення** з предметом, джерелами, та суб'єктами, нормами конституційного права України;

- **опанування** найважливіших категорій та положень науки конституційного права, основних принципів та форм організації та здійснення державної влади;

- **засвоєння** основних понять і положень конституційного права України;

- **вивчення** історії розвитку Конституції України, порядок прийняття, внесення змін та доповнень до Конституції України;

- **засвоєння** конституційно-правових основ суспільного ладу, територіального устрою держави, конституційно-правового статусу людини і громадянина тощо.

- **формування** у студентів навиків та умінь роботи із законодавством,

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні **знати:**

- поняття, предмет, методи конституційного права України, його місце в системі національного права України, взаємозв'язок з іншими галузями права;

- основні поняття та положення теорії конституційного права України;

- мету, завдання, напрями та етапи реформування конституційно-правових інститутів України;

- особливості роботи із законодавством України, способи оцінювання сучасних тенденцій розвитку науки конституційного права України;

вони будуть вміти:

- аналізувати нормативно-правові акти, що регламентують діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні;

- працювати із нормативно-правовими актами;

- набуті знання у процесі вивчення дисципліни застосувати у практичній діяльності.

Крім того, студент **зможє:** формулювати власні пропозиції по реформуванню окремих конституційно-правових інститутів.

При вивченні конституційного права України необхідно пам'ятати, що дисципліна має як загальноосвітній, так і спеціально-профільюючий характер. З одного боку, вона пов'язана з науками

та навчальними дисциплінами загально-юридичного циклу (насамперед такими, як історія держави та права зарубіжних країн, теорія держави та права, історія України). З іншого боку, ця дисципліна є самостійною в системі юридичних знань. Її вивчення тісно пов'язане з такою дисципліною, як державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні, права людини і громадянина, з якими вона перебуває в безпосередньому взаємозв'язку, оскільки без всебічного засвоєння всього комплексу перерахованих навчальних дисциплін неможливе глибоке розуміння даного предмета і навпаки.

В кінцевому підсумку, в процесі викладання дисципліни постійно ставиться і вирішується завдання по розширенню знань студентами щодо основних категорій науки конституційного права, вивчення Конституції України та інших нормативно-правових актів, конституційно-правових основ регулювання окремих суспільних відносин.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Загальна характеристика галузі конституційного права України

Тема 1. Конституційне право України – провідна галузь у системі права України

Поняття конституційного права. Предмет конституційного права, його структура. Методи конституційного права. Місце і роль конституційного права в системі національного права України. Система конституційного права, її елементарна характеристика. Конституційно-правові норми: поняття, види та особливості. Конституційно-правові інститути: поняття, види та особливості. Конституційно-правові відносини, їх форми та особливості. Джерела галузі конституційного права.

Тема 2. Конституція України – основний Закон України

Визначення конституції та її сутність. Юридична та фактична конституція. Формальна та матеріальна конституція. Конституціоналізм, теоретичне обґрунтування необхідності, предмет та функції конституції. Види конституцій. Порядок прийняття та внесення змін до Конституції України. Установчий характер конституційних положень. Місце конституції в системі національного законодавства.

Історія конституційного розвитку України. Структура Основного Закону нашої держави. Юридичні властивості Конституції України. Правова охорона Конституції України. Значення Конституції України для розвитку української державності.

Тема 3. Загальні засади конституційного ладу України

Ознаки і принципи конституційного ладу України. Закріплення конституційного ладу в Конституції України. Риса України як конституційної держави. Поняття державного ладу України та характеристика його принципів. Конституційне закріплення форми української держави.

Конституційне закріплення основ громадянського суспільства та відносин між державою та людиною, державою і громадянином. Поняття і сутність суспільного ладу. Основні принципи суспільного ладу. Система суспільного ладу.

Тема 4. Конституційні основи правового статусу особи і громадянина в Україні

Поняття основних прав і свобод людини і громадянина, їх співвідношення. Поняття конституційно-правового статусу людини та громадянина та основні принципи їх забезпечення. Класифікація і юридичні властивості основних прав і свобод. Конституційно-правове регулювання основних особистих, політичних, соціально-економічних і культурних прав громадян України, їх відповідність міжнародним стандартам прав людини і громадянина. Основні обов'язки громадян України, їх загальна характеристика.

Тема 5. Конституційні права, свободи громадян і механізм їх захисту

Міжнародні стандарти прав людини. Механізм реалізації конституційних прав і свобод людини. Поняття та структура міжнародного та регіонального механізму захисту прав людини. Гарантії реалізації прав та свобод людини.

Тема 6. Інститут громадянства України

Поняття громадянства України. Основні політико-правові принципи громадянства. Особи, які є громадянами України. Підстави набуття та припинення громадянства України. Процедури з питань громадянства. Органи, що приймають участь у вирішенні питань про громадянство.

Документи, що підтверджують громадянство України.

Тема 7. Правовий статус іноземців і біженців в Україні

Законодавство України, яке регулює правовий статус іноземців і біженців. Основні права, свободи та обов'язки іноземців. Особливості правового статусу іноземців. Поняття біженців, особливості їх правового статусу.

Тема 8. Правовий статус національних меншин

Загальна характеристика законодавства про правовий статус національних меншин. Поняття національних меншин. Особливості їх правового положення. Права національних меншин в різних сферах суспільного життя. Гарантії прав і свобод національних меншин.

Тема 9. Правовий статус об'єднань громадян в Україні

Поняття громадських об'єднань. Принципи їх організації і функціонування. Класифікація об'єднань громадян. Не політичні об'єднань громадян: релігійні організації, профспілкові організації, дитячі та молодіжні громадські організації, благодійні організації. Порядок реєстрації громадських об'єднань в Україні.

Поняття політичних партій та ціль їх створення. Конституційно-правовий статус політичних партій. Порядок їх створення і припинення діяльності. Членство у політичних партіях.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Конституційно-правовий статус органів державної влади в Україні

Тема 10. Народовладдя в Україні та форми його здійснення

Вибори як спосіб формування органів державної влади. Конституційне регулювання виборчої системи в Україні. Виборче право і виборча система: співвідношення понять. Активне і пасивне виборче право в Україні. Поняття виборчої системи і їх види. Виборчий процес: поняття і законодавче регулювання. Стадії виборчого процесу в українському законодавстві. Поняття референдуму і його призначення. Види референдумів.

Тема 11. Конституційна система органів державної влади в Україні

Поняття органу державної влади. Поняття механізму держави та апарату держави. Ознаки, функції, принципи діяльності й правова основа діяльності органу державної влади. Види та система органів влади в Україні.

Тема 12. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України

Верховна Рада — єдиний орган законодавчої влади в Україні. Порядок формування, строк повноважень, дострокове припинення повноважень Верховної Ради України. Структура Верховної Ради України, її елементна характеристика. Органи та керівні посадові особи Верховної Ради України. Порядок роботи Верховної Ради України. Законодавчий процес. Стадії законодавчого процесу. Законодавча ініціатива. Суб'єкти права законодавчої ініціативи. Акти Верховної Ради України. Закони: поняття, види. Інші акти Верховної Ради України: постанови, декларації, заяви, звернення.

Тема 13. Конституційно-правовий статус Президента України

Президент України — глава держави. Місце і роль глави держави в механізмі державної влади. Порядок обрання, строк повноважень, дострокове припинення повноважень Президента України. Компетенція (повноваження) Президента України. Акти Президента України. Укази та розпорядження Президента України. Секретаріат Президента України.

Тема 14. Конституційно-правовий статус органів виконавчої влади України

Поняття виконавчої влади і система її органів. Конституційно-правовий статус Уряду України – Кабінету Міністрів України (структура, порядок утворення, повноваження, основні форми і напрями діяльності, відповідальність уряду). Міністерства, державні комітети, інші центральні органи виконавчої влади України: порядок формування, структура, компетенція, основні напрями і форми діяльності. Акти органів виконавчої влади. Конституційно-правовий статус місцевих органів виконавчої влади. Порядок формування, структура, повноваження, основні напрями і форми діяльності місцевих державних адміністрацій.

Тема 15. Конституційно-правові основи судової системи та органів прокуратури

Конституційні засади організації судової влади в Україні. Загальна характеристика судової системи України. Система судів загальної юрисдикції України (місцеві, апеляційні суди, вищі спеціалізовані суди та Верховний Суд України). Конституційний Суд України – єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні, порядок організації його роботи. Право на звернення до Конституційного Суду України. Висновки Конституційного Суду України щодо відповідності Конституції України законів та інших нормативно-правових актів: поняття, порядок винесення та юридичне значення. Вища Рада юстиції України: порядок формування, склад, основні функції та повноваження. Прокуратура України: поняття, система органів, принципи діяльності, основні функції, акти реагування прокурора.

Тема 16. Конституційна юстиція в Україні

Характеристика діючого законодавства про Конституційний Суд України. Конституційний Суд в системі, державних органів України, його місце і значення для державотворчого процесу. Порядок обрання Конституційного Суду, строки повноважень, компетенція Конституційного Суду України. Правовий статус суддів Конституційного Суду України. Роль Конституційного Суду для забезпечення конституційної законності в Україні, для охорони Конституції. Регламент конституційного судочинства. Акти Конституційного Суду України.

Тема 17. Місцеве самоврядування в Україні

Поняття місцевого самоврядування. Правова природа місцевого самоврядування. Система місцевого самоврядування. Система органів місцевого самоврядування. Формування органів місцевого самоврядування. Компетенція органів місцевого самоврядування.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III

Територіальний устрій України, здійснення місцевого самоврядування в Україні

Тема 18. Територіальний устрій України

Поняття територіального устрою держави. Територіальний та державний устрій. Політико-територіальний та адміністративно-територіальний устрій. Ознаки унітарних та федеративних держав. Різновиди унітарних держав. Конституційне закріплення форми державного устрою України як децентралізованої унітарної держави. Поняття та система адміністративно-територіального устрою України. Види адміністративно-територіальних одиниць.

Тема 19. Конституційний статус Автономної Республіки Крим

Автономія: поняття та види. Територіальна та екстериторіальна автономія колективів. Види та форми територіальної автономії. Автономія в Україні. Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим. Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим. Загальна характеристика Конституції Автономної Республіки Крим.

Тема 20. Конституційно-правове регулювання державних символів в Україні

Поняття державних символів. Аналіз сутності та функціонального призначення різних державних атрибутів. Законодавство, регулююче державну символіку України та його загальна характеристика. Правовий механізм реалізації та охорони державних символів. Роль Державного прапора України, Державного Гербу України та Державного гімну України для утвердження України як незалежної демократичної правової держави, її місця і ролі в системі інших держав і світу.

3. Рекомендована література

12. Рекомендована література

Базова

1. Барабаш Ю.Г. Парламентський контроль в Україні (конституційно-правовий аспект): Монографія. - Х., 2004. - 192 с.
2. Байрачна Л.К., Журавський В.С., Колісник В.П. Конституційне право України: Підруч. / За ред.: Ю.М. Тодика, В.С. Журавський. - К.: Ін Юре, 2002. — 542 с.
3. Годованець В. Ф. Конституційне право України : [навч. посіб.] / Годованець В. Ф. — К. : ИМАУП, 2005. — 360 с.
4. Годованець, В. Ф., Головін, А. С. Конституційне право України: навч. посіб. / В. Ф. Годованець, А. С. Головін. — К. : ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2011. — 384 с. — Бібліогр.: 365-381 с.
5. Довбиш В. А. Основи конституційного права України : [навч. посіб. для студ. всіх спец.] / за ред. В. А. Довбиш, І. Д. Похило. — Вінниця : ВДГУ, 2001. — 124 с.

6. Журавський В.С., Ярмиш О.Н., Сergyо́гін В.О. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: Підручник. - К.: 1н Юре, 2003. – 672с.
7. Кислий П. Становлення парламентаризму в Україні: на тлі світового досвіду: монографія / П. Кислий, Ч. Вайз. – К.: Абрис, 2000. – 416 с.
8. Козлова Е.И., Кутафин О.Е. Конституционное право России: Учебник,- 4-е изд., перераб. и доп. — М.: Проспект Велби, 2007. — 608 с.
9. Колодій А.М., Олійник Л.Ю. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: Підручник. - 2-е вид., перероб. і доп. - К.: Юрінком- Інтер, 2007. - 504 с.
10. Конституційне право України: навч. посіб. / В. Ф. Годованець, А. С. Головін. — К. : ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2011. — 384 с. — Бібліогр.: 365-381 с.
11. Конституційне право України: Підручник / За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. К.: 1н Юре. 2002. - 544 с.
12. Кравченко В.В. Конституційне право України: Навчальний посібник. - Вид. 4-те, виправл. та доповн. -К.: Атіка, 2007. - 568 с.
13. Куйбіда В. С. Генеза територіальної організації України: конституційно-правові аспекти : [монографія] / В. С. Куйбіда, І. Я. Заяць. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2010. – 480 с.
14. Куйбіда В. С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування: Монографія. — К.: МАУП, 2004. — 432с.
15. Мелашенко В. Основи конституційного права України : [підруч.] / Мелашенко В. — К. : Вентурі, 1999. — 240 с.
16. Основи конституційного права України: Підручник. Видання друге, доповнене / За ред. В.В. Копейчикова — К.: Юрінком Інтер, 1998. — 288с.
17. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. - К.: Наукова думка, Прецедент, 2010. - 432 с.
18. Погорілко Віктор Федорович, Федоренко Владислав Леонідович. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник для студ. вищих навч. закл.:У 2 т. / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького / Віктор Федорович Погорілко (ред.) — К. : ТОВ "Вид-во "Юридична думка", 2006. — 544с.
19. Тодика Ю.М. Конституція України: проблеми теорії і практики: Монографія. - Х.: Факт, 2000. - 608 с.
20. Чушенко В. І. Заяць І. Я. Конституційне право України: Підруч. — К: Видавничий Дім "ій Юре", 2007. — 488 с.

Допоміжна

1. Адміністративно-територіальний устрій України. Історія. Сучасність. Перспективи : монографія / [В. Г. Куйбіда, В. П. Павленко, В. А. Яцюк, О. Я. Кушніренко О.Г., Слинько Т.М., Веніславський В.Ф. Конституційне право України в схемах і дефініціях: Навч. посібник для студентів юрид. вузів та факультетів. -Х.: Торнадо, 2003.-328 с.
2. Барабаш Ю.Г. Парламентський контроль в Україні (конституційно- правовий аспект): Монографія. - Х., 2004. - 192 с.
3. Кислий П. Становлення парламентаризму в Україні: на тлі світового досвіду: монографія / П. Кислий, Ч. Вайз. – К.: Абрис, 2000. – 416 с.
4. Кравченко В.В., Пітнік М.В. Муніципальне право України: Навч. посібник. - К.: Атіка. 2003. - 672 с.
5. Марцеляк О.В. Вибори народних депутатів України: Історія, теорія, практика: Навчальний посібник. - Харків: ТОВ "Прометей - Прес". - 2008. - С. 636.
6. Стецюк П.Б. Основи теорії конституції та конституціоналізму: Посібник для студентів. - Частина перша - Львів: Астролябія, 2003 - 232 с.
7. Тодика Ю.М. Тлумачення Конституції і законів України: теорія та практика: Монографія. - Х.: Факт, 2003. - 328 с.
8. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. - Вид. 3-є, перероб. і доп. - К.: Юрінком Інтер. 2006. - 512 с.

Нормативно-правові акти

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. - К.: Юрінком, 1996. - 80 с.
2. Про Автономну Республіку Крим. Закон України від 17 березня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 11. – Ст. 69.
3. Про адвокатуру. Закон України від 19 грудня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 9. – Ст. 62.
4. Про альтернативну (невійськову) службу. Закон України від 12 грудня 1991 р. у редакції Закону від 18 лютого 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 15. – Ст. 86.
5. Про Апеляційний суд України, Касаційний суд України та Вищий адміністративний суд України. Указ Президента України від 1 жовтня 2002 р. // Офіційний вісник України. – 2002. – № 40. – Ст. 1856.
6. Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим. Закон України від 10 лютого 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 29. – Ст. 191.
7. Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів Закон України від 6 квітня 2004 року № 1667-IV // Офіційний вісник України. - 2004. - № 14. - Ст. 965.
8. Про вибори народних депутатів України Закон України від 25 березня 2004 року № 1665-IV // Офіційний вісник України. - 2004. - № 14.-Ст. 964.
9. Про вибори Президента України. Закон України від 5 березня 1999 р. у редакції Закону України від 18 березня 2004 р. // Офіційний вісник України. – 2004. – № 14. – Ст. 959.
10. Про Вищу раду юстиції. Закон України від 15 січня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 25. – Ст. 146.
11. Про відновлення Кримської Автономної Радянської Соціалістичної Республіки. Закон Української РСР від 12 лютого 1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 9 – Ст. 84.
12. Про всеукраїнський та місцеві референдуми Закон України від 3 липня 1991 року № 1286-ХП // Відомості Верховної Ради УРСР. - 1991. - № 33. - Ст. 443.
13. Про Державний Гімн України. Закон України від 6 березня 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 13. – Ст. 560.
14. Про державний кордон України. Закон України від 4 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 2. – Ст. 5.
15. Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим. Закон України від 23 грудня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 5-6. – Ст. 43.
16. Про Кабінет Міністрів України. Закон України від 7 жовтня 2010 року N 2591-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, N 9, ст.58
17. Про комітети Верховної Ради України Закон України в редакції Закону від 22 грудня 2005 року № 3277-IV // Офіційний вісник України. - 2006. - № 3. - Ст. 82.
18. Про Конституційний Суд України Закон України від 16 жовтня 1996 р. № 422/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 49, ст.272
19. Про місцеві державні адміністрації. Закон України від 9 квітня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20-21. – Ст. 190.
20. Про місцеве самоврядування в Україні Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, N 24, ст.170
21. Про національні меншини в Україні. Закон України від 25 червня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 36. – Ст. 529.
22. Про об'єднання громадян. Закон України від 16 червня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України 1992. – № 34. – Ст. 504.
23. Про органи самоорганізації населення. Закон України від 11 липня 2001 р. // Офіційний вісник України. – 2001. – № 32. – Ст. 1449.
24. Про Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим. Закон України від 2 березня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 21. – Ст. 158.
25. Про політичні партії в Україні. Закон України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 23. – Ст. 118.
26. Про проголошення незалежності України. Постанова Верховної Ради УРСР від 24 серпня 1991 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – 38. – Ст. 502.
27. Про прокуратуру Закон України від 5 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради

України. – 1991. – № 53 – Ст. 793.

28. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності. Закон України від 15 вересня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 45.– Ст. 97.

29. Про Раду національної безпеки і оборони України. Закон України від 5 березня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 35.– Ст. 237.

30. Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування. Закон України від 15 липня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 38. – Ст. 249.

31. Про Рахункову палату. Закон України від 11 липня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 24. – Ст. 137.

32. Про Регламент Верховної Ради України. Закон України від 10.02.2010 № 1861-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, N 14-15, N 16-17, ст.133.

33. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні. Закон України від 11 грудня 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2004. – № 1. – Ст. 4.

34. Про свободу совісті та релігійні організації. Закон України від 23 квітня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 25. – Ст. 283.

35. Про службу в органах місцевого самоврядування. Закон України від 7 червня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 33. – Ст. 175.

36. Про статус депутатів місцевих рад Закон України від 11 липня 2002 р. № 93-IV // Офіційний вісник України. -2002. - № 31. - Ст. 1453.

37. Про статус народного депутата України Закон України від 17 листопада 1992 року № 2790-XII // Відомості Верховної Ради України. - 1993.-№3. -Ст. 17.

38. Про судоустрій і статус суддів Закон України від 7 липня 2010 р. № 2453-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, N 41-42, N 43, N 44-45, ст.529

39. Про тимчасові слідчі комісії, спеціальну тимчасову слідчу комісію і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України. Закон України від 15.01.2009 № 890-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2009, N 25, ст. 311

40. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Закон України від 23 грудня 1997 року № 776/97-ВР // Офіційний вісник України. - 1998. -№ I.-Ст. 5.

41. Про центральні органи виконавчої влади Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, N 38, ст.385

13. Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України [Електронний ресурс] - Режим доступу: [www. http://zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)

2. Верховний Суд України [Електронний ресурс] - Режим доступу: www.scourt.gov.ua

3. Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс] - Режим доступу: www.kmu.gov.ua

4. Конституційний Суд України [Електронний ресурс] - Режим доступу: www.ccu.gov.ua

5. Офіційне представництво Президента України [Електронний ресурс] - Режим доступу: www.president.gov.ua

6. Київська міська державна адміністрація [Електронний ресурс] - Режим доступу: kievcity.gov.ua

7. Київська міська рада [Електронний ресурс] - Режим доступу: kmg.gov.ua

8. Регіони України та їх склад [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/z7502/a002>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання іспит. Засоби діагностики успішності навчання

Поточний контроль – оцінювання за результатами практичних занять.
 Контроль самостійної роботи – захист індивідуальних науково-дослідницьких завдань.
 Підсумковий контроль – залік, екзамен

Сума балів за всі види навчальної роботи	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	Для заліку
90-100	A	Відмінно	зараховано
82–89	B	Добре	
75–81	C		
67–74	D	Задовільно	
60–66	E		
35–59	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання	Не зараховано з можливістю повторного складання
1–34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни